

# САНА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ  
УЛУУБҮН  
ХАБЫАТА.

ХАБЫАТ  
1991 СЫЛ АЛТЫННЫ  
16 КҮНҮҮТЭН ТАХСАР.

№ 148 (7945) ☆ 1995 жыл ахсынны 14 күнү. Чөпчөт ☆ Сынаата—441 солкуобай.

## ГУМИНСКАЯ ВАЛЕРИЙ ИОСИФОВИЧ

1951-с. тохсунуу: 23 күнүгүр. Житомирский уобалас Никитин селиштининин төрөөбүтү. Омуга украинец, партията суох, элбэх оролжоо аны каргыныс үскөбүт. Саха сиритер 22 жыл олорор. РФ правительствонин ишчээр. Норуот хабарлыстыбатын академиятын үөрөн бүтүрбүт.

1974—1979-с. СССР Миннео Приленскыйтерги эконимиятыгар сылдыан Алдан оройуонугар техниктер бит. 1980 сылтан—ПГО «Приленскгеология» 103 №-дээх геолого-разведочнай партиятыгар Нерюнги уонна Чулуохтун оройуоннарыгар, Байкал-Амур магистралын зонатыгар участак начальнига. 1986 сылтан Алдан оройуонугар Зареченскыйлаабы партия начальнигаан үлээбүтү. 1987 жыл ахсынныттан—Уайт Падгир-дээди хайа-геологическай предпритиетин директори.

Грамотнай, инициативалаах, үлөнн таптыр, үлээ үрдүк күүрүүдээх. Принципиальнай, ол тынан баран, икки өртүттэн сөбүдүбүн үлээбүтүгү сөптөөх. Байытыгар уонна үлэһиттеригэр ырдэбидээх, прогрессивнай көрүүдээх салайааччы, көнө сүрүнээх, характернаа илээр.

Политикада сыга ийин буолбатах. Хатымнускай бөлүктөк Сэбиэттер, Алдан, Ойөөкөөн оройуоннарынаабы Сэбиэттеригэр, Саха АССР Үрдүкү Сэбиэттер, СР

БЫМБАР-95

УӨНЭЭ ИНДИГИРДЭЭБИ ГОСУДАРСТВЕННАЯ ХАЙА-ГЕОЛОГИЧЕСКАЯ ПРЕДПРИЯТИЕТИН ДИРЕКТОРА, СР ГОСУДАРСТВЕННАЯ МУННАБЫН (ИЛ ТҮМЭН) ДЕПУТАТА, ЭКОНОМИЧЕСКАЯ НАУКА КАНДИДАТА

Государственной муннабын (Ил Түмэн) пароднай депутатынаа талмалыбыта.

Көртөнүсөх, икки ололоох.

### КАНДИДАТ ПРОГРАММАТИТТАН

Байыбын производствонин икки сил устата, онтон 3 сылын предпритиетин директорунин үлээбүт грамотнай специалист бийиытынан, бийинин, кээкэ бопуруостары сокуоннайдык байыларар ииниттэн Думада кинрес-бин. Сокуону максига, харчы-кредит политикатыгар элбэх итэрес-байылас баарын түмүгэр экономикка урус-халламмытын көрөбүн. Байыи программалар сорох түгэн-нэрттэн маанытарын этэри наадалаарынан наарабын.

Производствонин көрүлүүр болуохтаабын реформата, Российскай Федерация үрдүнүн үбүзүн көрүнө 35—40 барыылана аабыа суохтаах. Онтон регионнар байылар

ити көрүнүн талыгытарынан аабыа суохтаахтар.

Саха Республикатыгар болуок сокуоннара үлэ салла-тын сезонунан көрөн үчүөттүөхтөөхтөр.

Хотугу сиргэ болуок мар батытын хааччахтаабын бийиги республикатыгар капиталы төнөрүүгө көмө-лөһүөгө. Саха сиритер болуоктар Россия атын куорат-тарыгар тигер. Ол ийин капитал уста турар уонна бо-луоктаабынан куотуна сатыылар. Болуоктар, не дьит-төр, чуодкай, бөрүстүой уонна быт буолуохтаахтар. Предпритиеттерга уонна өгөрөн тааараччыларга эрэ буолбакка, ийиһининнээх эмнэ анал сымаллаах дот-лины туттуохка.

Республика бюджета хайааыстыбанын үлэрээччи эрэ курдук буолбакка, хайаан да эргитиһээх буолуох-таах. Амаас уонна көмүс хостуур аромшленнистан кинрэр бары үп анал сымаллаах программаны үчүөттээ-бакка эрэ хайа талыт салааларынан аанан түтүтүл-лэр. Онук болуо суохтаах.

Хааччалдылаах гражданыр болуоктары үрдэтэр уонна намыах барыстаах дьон болуогун кыччатан-онэрэр болохоттот болуок реформата наада.

Хотугу территориялар уратыларын көрөн сыһаана-лар сокуон наада. Хотугу сир проблематын государств-во финансовай көмөтө суох байыларар кыаллыбат. Ха-малы, салаа принциптэн буолбакка, оройуоннарынан көрөн барылаахтык. Өскөтүн хотугу сир оройуону- (Бүтүтүн 3 стр. көр).

## ОЛУС УУСТУК БЫННЫЫГА-МАЙГЫГА...

Российскай Федерация Государственной Дума-тыгар буолаары турар бымбарынан сибээстэн бийиги корреспондент улуус дьахалтатын ба-лымдыга Н.С. СИНЦЕВИ кытта көрсөн көсөтиһэ сырытта уонна бу сүткөн суолталаах политичес-кай хампааныа мытылаарынан улуус бымбар-лааччыларга тус байытын санаатын этэргэр, өйү-санааны атыстаабын быһытынан көпсиритер көрдөстө. Онуоха Иван Степанович маанык эи-ниэттээт:

—Бымбала бымбар олус уустук быһыыга-майгыга барар. Дойдуга экономика сүһүнү була илэк. Аралс политическай хамсааһыннар, партиялар, бөлөхтөр ик-ки артыларыгар өйдөсөөт бийиылар, мөккүөрдөр бу-луталылаар. Олох ыраахаттара суох буолбатахтар, бааллар. Кэлин иккэ сыаларга олохтот туһубутун ту-һунан этэргэ, көпсирит уустук. Холобур, бөлөгүн ии-факция бара турар көмүгэр үлэһиттер хампаастарын ии-лини-үстүү ий ийбиттар, тэриэтээр байыларын икки артыларыгар ылар-бөрөөр иккэри хардыта төлө-лөт буолуулар, үп суогууна, тахсытамыр, орлук бол-жонко олорор тэриэтээр баалаһыналар уустугурда. Итигэр бүтүнүү холбоһоннор бийиги олох өйдө-бүт быһыыга-майгыга тигэрдаллар, онуоха эби аралс политическай хамсааһыннар, партиялар, бөлөхтөр са-нааларын абаастык этэлэр, кирииткэллэлэр, бы-һаачы түмүктэри өгөртуулар. Онон бимбар олох ор-тууа олорор көмүгэр барар.

Уруну өртүгэр чурапчылар политическай олоххо-майгыга актыыбынайдык кытталары, холобур, аспыт бимбарга бимбарлааччылар 92-93 бырыһынынара куо-лустарын бэрбиттэрэ. 1993 сыллаагы бимбарга аралс хамсааһыннар, партияларга, бөлөхтөргө куолаһы бэр-риттэн суога, араастаах этэ. Быйыл «Наш дом—Рос-сия» общественнай-политическай холбоһук кинрэн биэр-дэ. Кини Россия 70-я уобаластарыттан тэриитиһэ Туона атиннэрдээх, программалаах. Быйыта, бийиги дой-дубуттар сүрүнүүр күүһүнэн буолар. Арай бу бим-барга байытын туруоруммалаах буолуу, өччөгула дьон бийиги слайан олорор бааастарын байыларын баа-өртүлөрүнэн турар бэрбит, хайлаа да буолуу, бийиги ийиһаабыһыт дьахит курдук санаах этилэр. Бу хам-сааһыннан бийигиттэн депутатка кандидаттынан Кө-мөт Егоронич Навон турда. Дойдуга сүрүнүүр күүс буолууна, «Наш дом—Россия» общественнай-поли-тическай холбоһугу өйүүр наадалаах курдук көрөбүн.

Аны Саха сириттэн биэр мандатаах 20 №-дээх бим-бардыр уоһурукка Российскай Федерация Государ-ственной Думатын депутатытар 8 ийин турда. Урут Вер-хоний Сэбиэт бастаан Ельцин, кэлин Хабдулатов ба-һылабыттары. Ол тынан баран, бопуруостар олус иирээниһээтик байылараллаар. Холобур, Дальнай Восток уонна Урал республикалары туска тэрийээр айданы тарда сылдыбыттары. Оттон Государственной Дума олох тын бопуруостарыгар кээкэ сокуоннары ийиһа, государство не иккэри сүрүннээт, ол ийигэр бийиги республикаты алмаһыа, көмүһүн туһунан со-куоннар эмнэ кинресэлэр, билээс структуратын ил-лээхтик үлэһиттэр түмүк. Дойду дьахалтыгар улахан оруолаах Государственной Думада достоннай депу-таттар талмалаллар өйдөнөр.

Бымбар буолара төһө даҕаны адыах хонук хаал-бытын ийин, өй-санаа атыстаабытын быһытынан көсө-тиһэр сөн. Ол тынан баран, бийэ-тугу өйдүүрүн са-мыртын утарыта туруоран, агитациялар курдук этэр-бит-сантарарыт табыллыбат. 20 №-дээх биэр мандат-таах уоһурукка депутатка кандидаттынан Е.П. Жирков иккис болдооххо туруорудунна. Киннээ аспыт бим-барга чурапчылар куолаһыттан 72 бырыһыан бөрөө турбайт. Кини депутат бийиытынан үлээбүт икки сылын устата Чурапчыга үстэ кэлэ сырытта, бимбар-лааччыларынын көрсөтө, кыһалларынан наадымы-лары биллестэ. Егор Петрович Государственной Ду-мда элбэх наадалаах бопуруостар байырыһааһыла-рыгар, сокуоннар ийиһааһыларыгар актыыбынай кыт-тыһын ийиһа, үтүө болуу биллэ-көрдө. Е.П. Жирковка сарбахтыыр ханык да төрүөлүт суох. Кини талы-лар күннээх боллоһонна, туһалаах болуу этэ дин са-мыһыт, эрэн саныр кинит. Бийиытан эттэххэ, по-литическай, общественнай, граждандкай нэһитин тө-лөрүөхтөөхтөр.

Республика Президент бимбардаммыт, биллэни са-лайыт кинитер үчүгэй өртүгэр үтүө оһуһулубутун бары бэрбэ билэ сымаллаах. Наһааһаадырга сир бэр-лиһээ, төһө баарар сүһүнү ийиһааһыт көмүл буолаа, дьонун туттууга улахан көмөлөр оһуһулулар. Ол ийигэр бийиги улуустуттар 400 ийиһа сана дьахыт ий-дэ, бийиги 600 чаһыһа дьахыт тутулар. Саха буюк бийиытынан кинитин биллээ, кини 2-3 сыла орто бөхүлэни бүтэрбит орлор үс бырыһаһаа урдүк үөрэххэ кинрэр ситиһиһиһи. Саха Республикатын Президентин үлэһит боломуочуатын 2001 жыл ахсын-ны 20 күнүгэр аяэри уһатыта референдуму мыты-

ны М.Е. Николаев байыта аккаастаата. Ол биричииһи-тин Саха Республикатын гражданыгар уонна Госу-дарственной Муннабар (Ил Түмэнгэ) сурутар байла-ран турар. Россияда общественнай-политическай уонна экономическай быһыи-майгы сытырхайбытынан, рефе-рендумунан салгы үлэһит табыаһа суогууна, ута-рылаһааччылар да баалларынан, норуотун, республи-катын итэриһтэргит улахан толкуйдаһынар киниһи-риттэн ийиһиһи бийиырыһыны ийиһыт буолуохтаах.

Үлэ-ханыас бопуруостарын ийиһааһааһыт. Респу-блика правительствонин бу сил түмүктэрин көрдө уонна ийиһи сорукары туруорда. Үүнээ государствонин кыт-та ахсаһыта соруахытын аһардыт, 8000 тонна он-лугар 8027 тоннаы туттардыбит. Оттон эккэ бала-һаһааһыт сөччотө суох. Ол биричииһитин бириһи-тиһэр төлөбүр оһуһулааһыта буола. Барыта 2000 тон-на онугар 800 тоннаы туттарыһына. Эт-үүт комби-нага туһут этигэр төлөбүрүн өсө даҕаны ааһа ийиһи. Бөрүлүүкүлэ суох буолбатах, баар. Тутта ааһар буол-лаһаһааһына, бийиһаа хайааыстыбалара хайан баарар туттарар кыахтаахтар. Туорахтаах культуралары ге-ктартан ортотунан 6,5, хортуоһуу 80-нуу центнери ий-лиһыт. Сорох бириһаһааһыт үлэ коллективтарын көрдө-рүүдэр ийиһааһыт бидан орлук. Тутууга көрүлүүтүт үп бүтүнүү ороскуоттына. Бөлөн объекттарын ийи-һааһааһыта маһеж, Дирингэ таас варзанынан агро-оскуода үлээ кинрдылар, ону таһынан бириһаһааһыт ийиһааһыт элбэх дьонун туттан кинрээтиһэр. Улуус кинитер убадас оттуунаа сыматыһыта кинри са-лгы мытылаар, бу бопуруос ийиһааһыт кэһиһааһыт бийиһааһытын ийиһааһыт бадалааһыт.

Үп баара буолар, тутууну, сирн туһааран өгөрүүнү бийиһааһыт мытылааһыт этибит. Улууска туһааһа-мыһааһыт сир үтүө, өгөрүүнү эрбэр Айма уһуу-ту үрэхтэр, үрүһээр-харыһааһыт элбэхтэр. Ийиһааһыт атын бийиһааһытын эрбэр кэһиһааһыт бопуруостар тула өйбүтүн санааһытын, күүһүтүн түмүк тустаах-пыт. Бийиһааһыт сил түмүктэри алорон олохтот-ла-һааһыт ийиһааһыт түһүн көрүөх тустаахтыт. Он, ууһу дьыл буолаа, улуус уулаах-хаарлаах, оттоох-маһаах, өсө аты улуустары сөһү аһаһааһыт салгыар кыа-һааһыт бийиһааһыт кыһыт көрүбүт. Промышленнай да, тутуу да тэриһааһыт кыһаһаа суох үлээһитер. Бу с-һааһыт ийиһааһыт, өсө күүһүрдөр туһугар эй-лээх, түмүүдээх, биэр өйдөөх-санааһаах буолууга сү-рүн болдомтобутун түмүк тустаахтыт.



Маргарита ОКОНЕШНИКОВА,  
Сылангилалды үлүсүйлөн методдун.

